

1. Kritické faktory rodinného prostředí v koncepci Glueckových

Intimní atmosféra rodinného mikroprostředí je v úzké souvislosti s pozdější sociální adaptací člověka. Pro obor kriminologie potvrdily platnost této poučky výzkumy amerických badatelů Sheldona a Eleanor Glueckových.¹ V tomto článku chceme s poznatky Glueckových konfrontovat první výsledky kriminologického výzkumu, prováděného od r. 1966 našim výzkumným týmem.

Manželé Glueckovi ve svém díle rozvinuli v kriminologii do té doby zřídka používanou metodu retrospektivních studií. Nejznámější prací tohoto druhu je výzkum 1000 bostonských chlapců, popsáný r. 1950 v díle *Unraveling Juvenile Delinquency* [2]. Třicetiletý štáb odborníků a pomocného personálu po řadu let zkoumal dvě protikladné skupiny 10 až 17letých chlapců: 500 delinkventů, odpýkávajících si trest za opakované delikty, a 500 chlapců s dobrým chováním. Glueckovi použili metodu sdružených párů — každý delinkvent tvořil dvojici s chlapcem z kontrolního souboru, oba měli stejný etnický původ, bydleli v obvodu se stejnou vysokou hladinou zločinnosti, byli stejně staří a měli zhruba stejný inteligenční kvocient. Na financování tohoto velkorysého výzkumu se podílelo kolem dvaceti různých fondů.

Celou pestrou směs sociálních faktorů ovlivňujících životní dráhu delinkventa Glueckovi nakonec koncentrovali do „sociální předpovědní tabulky“ o pěti kategoriích.² Všechny pět faktorů úzce souvisí s intimní atmosférou rodiny, v níž jedinec vyrůstal.

Chceme zde porovnat některé aspekty rodinného mikroprostředí v koncepci manželů Glueckových s výsledky kriminolo-

gického výzkumu provedeného v ČSSR v létě 1966. Proto se nejprve zastavíme u údajů, které Glueckovi naměřili ve svém výzkumu a z nichž pak odvodili svou tabulku.

Pět hledisek „sociální předpovědní tabulky“ má symetrickou stavbu. Dvě se týkají emocionálního vztahu rodičů k dítěti (zvlášť vztah matky, zvlášť vztah otce), dvě se vztahují k sociální kontrole uplatňované rodiči vůči dítěti (kázeň vyžadovaná otcem, dohled matky na dítě), a konečně pátý faktor vyjadřuje soudržnost rodiny.³

Emocionální vztah otce k chlapci definovali autoři v těchto termínech [2,270—271]:

Vřelý (warm) — otec je pln pochopení, je laskavý, citově k dítěti připoutaný, někdy dokonce dítěti nadřazuje.

Lhostejný (indifferent) — otec nevěnuje chlapci příliš velkou pozornost.

Nepřátelský (hostile) — otec chlapce odmítá.

Stejným způsobem definovali autoři i citový vztah matky k dítěti.

Četnosti těchto znaků, jak byly ve výzkumu naměřeny, jsou uvedeny v tabulkách 1 a 2 [2,125—126].

Tabulka 1: Emocionální vztah matky k chlapci (USA)

Charakteristika	Delinkventi	Nedelinkventi
Vřelý	357	471
Lhostejný	105	17
Nepřátelský	33	5
Celkem	495	493

$$\chi^2 = 99,80$$

$$P < 0,01$$

¹ Přehlednou informaci o výzkumech manželů Glueckových nalezne čtenář v čísle 5/1968 Sociologického časopisu v recenzi K. Vítka *Problematika delinkvence mládeže a jejího časného rozpoznávání v pojetí S. a E. Glueckových*.

² Viz citovanou recenzi K. Vítka.

³ Odchylujeme se poněkud od pořadí zachovávaného Glueckovými.

Tabulka 2: Emocionální vztah otce k chlapci (USA)

Charakteristika	Delinkventi	Nedelinkventi
Vřelý	198	387
Lhostejný	211	77
Neprátelský	83	16
Celkem	492	480

$$\chi^2 = 168,75$$

$$P < 0,01$$

Znaky rodiči uplatňované sociální kontroly formulovali Glueckovi pro účely výzkumu takto [2,270]:

Kázeň vyžadovaná otcem:

Uvolněná (lax) — otec je nedbalý, lhostejný, nechá chlapce dělat, co chce.

Příliš přísná (overstrict) — otec je tvrdý, nerozumný, poslušnost si vymáhá strachem.

Kolísavá (erratic) — otec kolísá mezi přísností a shovívavostí, není v kontrole důsledný.

Pevná, ale laskavě vyžadovaná (firm but kind) — kázeň je založena na zdravém úsudku, který chlapec chápe.

Dohled matky na chlapce:

Odpovídající (suitable): Jestliže matka nepracuje mimo domov a není nemocná, osobně přísně dohlíží na chlapce nebo činí opatření k využití jeho volného času v klubech či na hřištích. Je-li nemocná, nebo je-li z větší části mimo domov, zastupuje ji v tom odpovědná dospělá osoba.

Dostatečný (fair): Ačkoliv je matka doma, dohlíží na chlapce jen částečně.

Tabulka 3: Kázeň vyžadovaná otcem (USA)

Charakteristika	Delinkventi	Nedelinkventi
Uvolněná	122	82
Příliš přísná	120	40
Kolísavá	191	82
Pevná, ale laskavě vyžadovaná	26	255
Celkem	459	459

$$\chi^2 = 277,99$$

$$P < 0,01$$

Neodpovídající (unsuitable): Matka dohlíží na chlapce nedbale, ponechává jej bez usměrňování jeho vlastním nápadům, nebo jej svěřuje péči neodpovědného dítěte či dospělého.

Tabulky 3 a 4 ukazují získané četnosti v těchto dalších dvou aspektech [2, 131, 113].

Tabulka 4: Dohled matky na chlapce (USA)

Charakteristika	Delinkventi	Nedelinkventi
Odpovídající	35	320
Dostatečný	145	107
Neodpovídající	318	64
Celkem	498	491

$$\chi^2 = 405,42$$

$$P < 0,01$$

Přesná definice jednotlivých položek má velký význam jak pro interpretaci výsledků výzkumu, tak pro jeho případné ověření nebo opakování. Proto uvádíme i formulaci znaků u páté položky [2, 271]:

Soudržnost rodiny:

Soudržná rodina (cohesive): Mezi členy rodiny je silný pocit soudržnosti projeví se ve vzájemné pomoci, ve společných zájmech, v úctě k domovu, ve vzájemných citových vztazích. „Jeden za všechny, všichni za jednoho“.

Rodina s jistými prvky soudržnosti (some elements of cohesion): I když může být rodinný celek poněkud porušen (pro nepřítomnost jednoho či více členů), zbývající skupina, v níž chlapec žije, vykazuje přinejmenším některé rysy soudržnosti.

Neintegrováná rodina (unintegrated): Domov je jen místem dočasného pobytu (a place to „hang your hat“); individuální zájmy členů převažují nad společnými zájmy.

Empirické četnosti, naměřené v těchto znacích, uvádíme v tabulce 5 [2, 115].

Každá tabulka byla testována na hladinu statistické významnosti; přetiskujeme výsledky včetně výchozích hodnot χ^2 .

Z údajů, které jsme zde podrobně uvedli, pak Glueckovi odvodili svou prognózu

stickou tabulku. U každého znaku stanovili „vážený skór selhání“ (weighted failure score) způsobem, který bude níže rozveden. Vznikl tak index, jehož hodnota je kolem 50 tehdy, jestliže je daný znak rovnoměrně rozložen jak v souboru delinkventním, tak v souboru normálním. Čím více se tento index blíží 100, tím těsnější je souvislost znaku s delinkvencí; čím více klesá k nule, tím je naopak znak těsněji spojen se společensky žádoucím chováním.

Tabulka 5: Soudržnost rodiny (USA)

Charakteristika	Delinkventi	Nedelinkventi
Soudržná rodina	80	309
Rodina s jistými prvky soudržnosti	296	187
Neintegrováná rodina	123	4
Celkem	499	500

$$\chi^2 = 270,91$$

$$P < 0,01$$

Pro účely prognózy sloučili Glueckovi některé blízké znaky v jediný znak. Výslednou tabulku i s takto vypočtenými hodnotami uvádíme v prvním sloupci tabulky 6 [2, 261]. Jednotlivé znaky, podrobně popsané výše, jsou tu pro stručnost jen krátce charakterizovány.⁴

Záhy po vyjití práce *Unraveling Juvenile Delinquency* verifikovala řada jiných autorů prognostickou hodnotu této tabulky na vlastních retrospektivních studiích. Dnes je již k sociologické tabulce manželů Glueckových rozsáhlá literatura (viz například [1, 3, 4, 5, 7, 9, 13]). Verifikační studie byly prováděny nejen v USA, ale například i ve Francii, v Japonsku a jinde. Velká většina autorů konstatovala zřetelně vyšší prognostickou hodnotu tabulek oproti dosavadním klinicko-intuitivním metodám, při jejich jednoduché a časově úsporné aplikaci ([10, 11, 12, 3] aj.). Prognostické metody manželů Glueckových vyvolaly ovšem také polemiku a kritiku. Není účelem této stati zabývat se kriminologickou prognózou, a proto se také

na tomto místě nechceme dotýkat sporů, které dosud probíhají.

Tabulka 6: Závažnost rodinných faktorů v obou výzkumech

Charakteristika	Výzkum	
	USA	ČSSR
1. <i>Emocionální vztah matky k chlapci</i>		
Lhostejný nebo nepřátelský	86,2	88,4
Vřelý	43,1	46,0
2. <i>Emocionální vztah otce k chlapci</i>		
Lhostejný nebo nepřátelský	75,9	75,8
Vřelý	33,8	40,0
3. <i>Kázeň vyžadovaná otcem</i>		
Příliš přísná nebo kolísavá	71,8	66,4
Uvolněná	59,8	70,1
Pevná, ale laskavě vyžadovaná	9,3	35,7
4. <i>Dohled matky na chlapce</i>		
Neodpovídající	83,2	86,9
Dostatečný	57,5	44,5
Odpovídající	9,9	33,2
5. <i>Soudržnost rodiny</i>		
Neintegrováná rodina	96,9	91,3
Rodina s jistými prvky soudržnosti	61,3	57,0
Soudržná rodina	20,6	36,1

Upozorňujeme zde na tyto skutečnosti pouze proto, aby v širších souvislostech vynikl význam základních faktorů rodinného mikroprostředí, na nichž Glueckovi svou tabulku vybudovali.

2. Ověření kritérií v našem výzkumu

Do dlouhodobého kriminologického výzkumu adolescentů, který dosud probíhá a na němž se podílí tým pracovníků různých profesí, byla jako dílčí problematika zařazena i otázka experimentálního pro-
ověření sociologické tabulky Glueckových v našich podmínkách.

Již na počátku výzkumu jsme si uvědomovali, že nemůžeme použít číselných hodnot vypočtených Glueckovými. Mezi oběma výzkumy byly totiž obsahové i metodické rozdíly. Glueckovi prováděli šetření u dětí a pubescentů ve věku 10–17 let (průměr 12,4 let), my u adolescentů 19–25letých (průměr 20,2 let). Jejich vý-

⁴ Prognóza se podle manželů Glueckových stanoví prostým součtem bodů zjištěných u daného jedince a zařazením jedince do jedné z kategorií

podle hodnoty tohoto součtu. Každé kategorii přísluší určitá pravděpodobnost delinkventního chování v budoucnu.

běrový soubor zahrnoval populaci z jediného severoamerického města, náš reprezentoval celou ČSSR. Podstatné rozdíly vyplývaly z odlišného státního a společenského zřízení, jakož i z jiných kulturních a sociálních tradic, v nichž příslušníci obou výběrových souborů vyrůstali. Glueckovi prováděli svá šetření ve čtyřicátých letech, my v roce 1966 — v době jejich výzkumu naši respondenti teprve přicházeli na svět. Z toho vyplývaly i rozdílné generační vlivy na oba soubory.

Podstatné rozdíly byly i v metodě shromažďování informací. Glueckovi používali jako základní metody interviewu, při němž výzkumný pracovník prováděl osobní šetření přímo v rodině a v jejím okolí. My jsme aplikovali speciálně upravený dotazník, na nějž odpovídala sama zkoumaná osoba. Potíže byly spojeny s překladem jednotlivých kritérií — malý sémantický posun při překladu se může markantně projevit ve frekvenci získávaných odpovědí. Potíže byly i v tom, jak v dotazníku co nejstručněji vyjádřit charakteristiku jednotlivých faktorů, aby odpovídaly koncepci Glueckových. Američtí autoři mohli při instruktáži asistentů volit podrobné vymezení a popis sledovaných znaků; my jsme museli pro účely dotazníku usilovat o maximální stručnost při dostatečné přesnosti. Formulace použité v našem dotazníku jsou uvedeny v tabulkách 7—11. Jako další možnou odpověď jsme museli zařadit eventualitu, že respondent s otcem či matkou nežije.

Všechny tyto rozdíly ve složení zkoumaných souborů i v použitých metodách výzkumu samozřejmě předem kladly otázku, zda je možno porovnávat výsledky našeho šetření s výsledky americkými.

Podobně jako ve výzkumu americkém, také v našem případě šlo o výběrový soubor 1000 jedinců. Šetření bylo provedeno u 500 delinkventů, kteří si právě odpykávali nepodmíněné tresty odnětí svobody, a u 500 mladých lidí s velmi dobrým postojem k normám občanského soužití a ke kázní. Kontrolní skupina nedelinkventů byla vybrána z ukázných vojáků ve vybraných vojenských jednotkách.

Dotazník, v němž bylo použito kritérií S. a E. Glueckových, obsahoval celkem 59 otázek. Většina z nich se vztahovala ke kriminogenně významným faktorům z dětství, k poruchám v rodinném pro-

středí, k atmosféře rodiny, k trávení volného času a k různým příznakům sociální maladaptace. Dotazník měl formu sešitu s postupně krácenými stranami, do něhož se zasouvala vyměnitelná vložka pro zaškrtávání odpovědí. Dotazník byl snímán ve standardně navozované testové atmosféře v rámci celé baterie testů. Jeho sejmутí trvalo 15—25 minut. Po sejmутí dotazníku se vyplněná vložka nahradila čistou a dotazník byl připraven k novému použití. Vyplněná vložka mohla být ihned převedena na děrný štítek.

Tabulka 7: Emocionální vztah matky k chlapci (ČSSR)

Jaký vztah měla k tobě matka?	Delinkventi	Nedelinkventi
Vřelý — cítil jsem, že mne má ráda	412	483
Lhostejný — příliš se o mne nezajímala	49	6
Nepřátelský — neměla mne ráda	12	2
Nežil jsem s matkou	23	8
Celkem	496	499

$$\chi^2 = 53,64$$

$$P < 0,01$$

$$C_n = 0,32$$

Tabulka 8: Emocionální vztah otce k chlapci (ČSSR)

Jaký vztah měl k tobě tvůj otec?	Delinkventi	Nedelinkventi
Vřelý — cítil jsem, že mne má rád	297	441
Lhostejný — příliš se o mne nezajímal	103	39
Nepřátelský — neměl mne rád	35	5
Nežil jsem s otcem	57	9
Celkem	492	497

$$\chi^2 = 115,39$$

$$P < 0,01$$

$$C_n = 0,46$$

Díky této úpravě a také tomu, že v průběhu terénního výzkumu programátor (který je členem výzkumného týmu) připravil a odladil program pro samočinný počítač, měli jsme již za čtrnáct dní po návratu z terénního výzkumu k dispozici první souhrnné výsledky. Absolutní četnosti naměřené v obou protikladných

Tabulka 9: Kázeň vyžadovaná otcem (ČSSR)

Jak s tebou jednal tvůj otec?	Delinkventi	Nedelinkventi
Nevšimavě — neměl o mne velký zájem	47	20
Příliš přísně — měl jsem z něho strach	108	52
Nedůsledně — někdy příliš přísně, někdy si mne nevšímal	64	35
Přísně, ale laskavě	212	381
Nežil jsem s otcem	62	9
Celkem	493	497

$$\chi^2 = 126,68 \quad P < 0,01 \quad C_n = 0,48$$

Tabulka 10: Dohled matky na chlapce (ČSSR)

Jaký přehled měla matka o tvém chování do tvých 15 let?	Delinkventi	Nedelinkventi
Velmi dobrý — věděla, co dělám v době volna	139	279
Dost dobrý — věděla to hlavní	150	187
Malý — mnoho toho o mně nevěděla	173	26
Nežil jsem s matkou	34	8
Celkem	496	500

$$\chi^2 = 175,62 \quad P < 0,01 \quad C_n = 0,55$$

Tabulka 11: Soudržnost rodiny (ČSSR)

Jaká byla soudržnost vaší rodiny?	Delinkventi		Nedelinkventi	
	Počet	Procento	Počet	Procento
Velká — žili jsme společně a drželi se hesla: „Jeden za všechny, všichni za jednoho“	172	34,4	304	60,8
Dostatečná — i když jsme často nebyli doma pohromadě, cítili jsme, že patříme k sobě	250	50,0	188	37,6
Malá — každý si šel svou cestou a domů chodil hlavně na nocleh	63	12,6	6	1,2
Neodpověděli*)	15	3,0	2	0,4
Celkem	500	100,0	500	100,0

$$\chi^2 = 92,31 \quad P < 0,01 \quad C_n = 0,41$$

*) Pro výpočet χ^2 nebyl tento řádek brán v úvahu.

souborech jsou uvedeny v tabulkách 7 až 11. Získané údaje umožňují zajímavá srovnání s tabulkami 1—5 a stály by za bližší rozbor, pro nějž však zde není místo. Stejně jako manželé Glueckovi, také my jsme se pomocí testu χ^2 přesvědčili, že všechny získané výsledky jsou významné na jednocentní hladině ($P < 0,01$). Kromě toho jsme pro každou tabulku vypočetli normovaný koeficient kontingence C_n [8; 63—64]. Tato hodnota umožňuje srovnávat míru závislosti v jednotlivých tabulkách.

Současně byl pro každý zjišťovaný znak vypočten index udávající stupeň souvislosti daného znaku s trestnou činností.

Oba protikladné výběrové soubory byly záměrně voleny tak, aby představovaly okrajové extrémy pro zkoumaný problém. Rozdílné četnosti zkoumaných znaků v protikladných souborech představují základní informační rozpětí, které je možno podrobně zpracovávat metodami matematické statistiky. Je to mnohem přesnější pohled než postup dosud uplatňovaný ve většině podobných výzkumů, které se omezují na procentuální četnost zkoumaných rysů u delinkventního souboru. Každý — i sebevíce kriminogenní — znak má totiž určitou frekvenci i u elitní populace, o normální populaci ani nemluvě. Také z rozvrácených rodin a z chuligánských part vyrůstají lidé, proti nimž nemůže mít společnost žádné námitky.

Pro výpočet kriminogenní váhy faktoru jsme použili jednoduché metody, uplatněné manželi Glueckovými. Výpočet je možno demonstrovat na tabulce 11. V prvním sloupci je počet odpovědí získaných v delinkventní skupině. V druhém sloupci je tentýž údaj vyjádřen v procentech. Další dva sloupce uvádějí odpovědi na stejnou otázku ve skupině nedelinkventů — třetí v absolutních četnostech, čtvrtý v procentech. Kriminogenní váha („weighted failure score“ Glueckových) prvního faktoru (velká soudržnost rodiny) se potom vypočte takto:

$$\frac{100 \cdot 34,4}{34,4 + 60,8} = 36,1$$

Připomeneme-li si, že hodnota 50,0 je hranicí mezi kriminogenními a antikriminogenními faktory, vyplývá z výsledku, že velká soudržnost rodiny je faktor výrazně antikriminogenní. Vypočteme ještě

váhu třetího faktoru v tabulce: $100 \cdot 12,6 : (12,6 + 1,2) = 91,3$. Malá soudržnost rodiny je tedy faktorem vysoce kriminogenním.

Tyto indexy mají sloužit jak v případě manželů Glueckových, tak ve výzkumu prováděném naším týmem k stanovení statistické prognózy chování a k diferencované prevenci delinkvence.

V tabulce 6 podáváme celkový přehled závažnosti rodinných faktorů pro genezi delinkvence, jak vyplývá jednak z výzkumu manželů Glueckových, jednak z výzkumu prováděného naším týmem. Přes všechny obsahové i metodické rozdíly mezi oběma výzkumy je shoda v závažnosti jednotlivých faktorů nečekaně vysoká. Tento výsledek byl překvapením i pro pracovníky týmu, a to tím spíše, že úloha výzkumných pracovníků a možnost i podvědomého ovlivnění výsledků končily standardní instrukcí responden-

Tabulka 12: Pořadí rodinných faktorů v obou výzkumech

		Výzkum			
		USA		ČSSR	
		váha	pořadí	váha	pořadí
A	Neintegrováná rodina	96,9	1.	91,3	1.
B	Lhostejný či nepřátelský citový vztah matky	86,2	2.	88,4	2.
C	Malý (neodpovídající) dohled matky	83,2	3.	86,9	3.
D	Lhostejný či nepřátelský citový vztah otce	75,9	4.	75,8	4.
E	Příliš přísné nebo nedůsledné jednání otce	71,8	5.	66,4	6.
F	Jisté prvky soudržnosti v rodině	61,3	6.	57,0	7.
G	Nevšimavé jednání otce (uvolněná kázeň)	59,8	7.	70,1	5.
H	Dostatečný dohled matky	57,5	8.	44,5	9.
I	Vřelý citový vztah matky	43,1	9.	46,0	8.
J	Vřelý citový vztah otce	33,8	10.	40,0	10.
K	Velká soudržnost rodiny	20,6	11.	36,1	11.
L	Velmi dobrý (odpovídající) dohled matky	9,9	12.	33,2	13.
M	Přísný, ale laskavý otec	9,3	13.	35,7	12.

$$R(\rho) = 0,97$$

tům, jak mají odpovídat na dotazník. Všechny další postupy až po vytištění zde uváděných výsledků počítačem byly plně mechanizovány a automatizovány.

Naše výpočty se výrazněji liší od Glueckových pouze u tří položek: velká soudržnost rodiny (ČSSR : 36,1; USA: 20,6), velmi dobrý dohled matky (ČSSR: 33,2; USA: 9,9), přísný, ale laskavý otec (ČSSR: 35,7; USA: 9,3). Jde o tři faktory, které mají v rodinách delinkventů ze všech sledovaných faktorů nejnižší frekvenci. Přisuzujeme tento rozdíl uplatnění rozdílných metod v obou výzkumech, jakož i rozdílnému sociálně ekonomickému profilu československé a americké rodiny. Američtí asistenti, kteří navštívili rodiny delinkventů, byli patrně mnohem skeptičtější a zdrženlivější v hodnocení dobrých rodinných vlivů v delinkventním souboru. Naši delinkventi sami své rodiče tak negativně nehodnotí. Zaměstnanost matek je v naší populaci mnohem větší, než byla v souboru Glueckových, což nepochybně ovlivňuje vnitřní atmosféru rodiny. Smysl a směr zjišťované zákonitosti je tu v obou případech ovšem stejný.

Nejlepší možnost srovnání máme, seřadíme-li zkoumané faktory v pořadí, kterého dosáhly v obou výzkumech. Je to provedeno v tabulce 12. Vidíme, že s výjimkou tří přesunů je pořadí závažnosti všech třinácti faktorů v obou výzkumech shodné. Největší přesun je u faktoru G, který ze sedmého místa postoupil v našem výzkumu na místo páté. Je to zřejmě způsobeno volnějším jazykovým převedením této položky z angličtiny do češtiny. Zbylé dva přesuny se týkají položek, které jsou patrně v jediném statistickém intervalu a jejich pořadí je proto zaměnitelné: rozdíl mezi vahou položek L a M je 0,6 (USA), rozdíl mezi vahou položek H a I je 1,5 (ČSSR).

Ověříme-li si matematicky vztah mezi oběma výsledky Spearmanovým koeficientem pořadové korelace [8, 150], zjistíme skutečně překvapivý stupeň shody: $R = 0,97$.

3. Závěry

Údaje, které zde byly uvedeny, nás opravňují k několika důležitým závěrům:

1. Intimní faktory rodinného mikroprostředí toho typu, které byly v obou výzkumech zkoumány, mají velký význam

v genezi trestné činnosti a protispolečenského jednání vůbec.

2. Jejich vztah k delinkvenci je relativně nezávislý na politickém zřízení a společenském řádu.

3. Jejich vztah k etiologii trestné činnosti je tak podstatný, že jsou relativně stále i při určitých změnách v metodách šetření a ve výběru zkoumaného delinkventního souboru.

4. Pro svou těsnou a verifikovatelnou souvislost s trestnou činností jsou tyto faktory vhodné k účelům kriminologické prognózy.

5. Vyšší stupeň shody byl naměřen u faktorů méně závislých na kulturních a ekonomických fenoménech (emocionální vztah matky k dítěti; emocionální vztah otce k dítěti; soudržnost rodiny) než u faktorů relativně více podmíněných současnými sociálními aspekty (kázeň vyžadovaná otcem; dohled matky na dítě — viz tabulka 6).

6. Pro typické delinkventní jedince je charakteristická porucha v interpersonálních vztazích a v emocionálních vazbách uvnitř rodiny. Vyplývá to ze společného jmenovatele faktorů, které dosáhly nejvyšší kriminogenní závažnosti (neintegrovatelná rodina; lhostejný či nepřátelský citový vztah matky; lhostejný či nepřátelský citový vztah otce — viz tabulka 12).

7. Pro vyslovené dobře sociálně adaptované jedince je příznačná dobrá funkce rodiny jako instituce elementární sociální kontroly. Vyplývá to z analýzy faktorů, jejichž váha je nejnižší (přísný ale laskavý otec; velmi dobrý, resp. odpovídající dohled matky na dítě; velká soudržnost rodiny — viz tabulka 12).

8. Srovnání výsledků obou výzkumů potvrzuje objektivní charakter zákonitostí, jimiž se řídí procesy sociální patologie, a ukazuje, že i na tomto společenskovědním úseku je možno při opakovaném šetření dospět ke shodným závěrům.

Literatura

- [1] P. Horoszowski: *Kryminologia*, Państwowe wydawnictwo naukowe, Warszawa 1965.
- [2] S. and E. Glueck: *Unraveling Juvenile Delinquency*, Harvard University Press, 2nd Ed., Cambridge 1951.
- [3] E. Glueck: *Status of Glueck Prediction Studies*, The Journal of Criminal Law, Criminology and Police Science, Vol. 47, 1, 1956.

- [4] S. and E. Glueck: *Early Detection of Future Delinquents*, The Journal of Criminal Law, Criminology and Police Science, Vol. 47, 2, 1956.
- [5] S. Glueck: *Ten Years of Unraveling Juvenile Delinquency*, The Journal of Criminal Law, Criminology and Police Science, Vol. 51, 3, 1960.
- [6] V. Malý: *Statistická analýza kvalita-tivních dat*, Acta Universitatis Carolinae, Medica, 1, 1962.
- [7] Z. Ostrianska: *Prognóza recydywy u nieletnych przestepców oraz wyniki badań prognostycznych 180 recydywis-tów w wieku 15—16 lat*, Archiwum kryminologii III, 1965.
- [8] R. Reisenauer: *Metody matematické sta-tistiky a jejich aplikace*, SNTL — Prá-ce, Praha 1965.
- [9] *Symposium on the Gluecks' Latest Re-search*, Federal Probation, Vol. XV, 1, 1951.
- [10] R. E. Thompson: *A Validation of the Glueck Social Prediction Scale for Pro-neness to Delinquency*, The Journal of Criminal Law, Criminology and Police Science, Vol. 43, 4, 1952.
- [11] R. E. Thompson: *Further Validation of the Glueck Social Prediction Table for Identifying Potential Delinquents*, The Journal of Criminal Law, Criminology and Police Science, Vol. 48, 2, 1957.
- [12] W. R. Whelan: *An Experiment in Pre-dicting Delinquency*, The Journal of Criminal Law, Criminology and Police Science, Vol. 45, 4, 1954.
- [13] P. Zakrzewski: *Zagadnienie prognozy kryminologicznej*, Wydawnictwo praw-nicze, Warszawa 1964.

Резюме

Мирослав Веверка: Критерия С. и Е. Глюковых в нашем криминологическом исследовании

В рамки долговременного криминологического исследования молодежи, достигающей совершеннолетия, продолжающегося до сих пор, был как частичная проблематика зачислен и вопрос экспериментальной проверки социальной предикационной таблицы Глюковых на чехословацкой населенности.

Между исследованием Глюковых и исследованием, проводимым нашей группой возникли содержательные и методические противоречия. Глюковыми проводилось расследование у детей и молодежи переходного возраста, в возрасте 10—17 лет (в среднем 12,7 лет). Нами проводилось расследование у молодежи, достигающей совершеннолетия, 19—25 летних (средний возраст 20,2 года). Их отборный коллектив содержал населенность из единственного североамериканского города, наш из всей Чехословакии. Основные противоречия вытекают из отличного государственного и общественного строя, как и из иных культурных и социальных традиций, в которых члены обеих отборных коллективов вырастали. Глюковы проводили свое расследование в сороковых годах, а нами оно проводилось в 1966 году,

из чего и вытекают различные генерационные влияния на оба коллектива.

Существенная разница оказалась и в методе сбора информации. Глюковы как основной метод избрали интервью. Нами был применен специально оформленный опросный лист. Трудности настали и с переводом английских критерий на родной язык респондентов (чешский, словацкий и венгерский). Далее возникли проблемы и в том, как в опросном листе в самом сжатом виде высказать характеристику отдельных факторов так, чтобы они отвечали концепции Глюковых.

Одинаково, как в американском исследовании, так и в нашем случае речь шла о коллективе 500 правонарушителей и контрольном коллективе 500 неправоурушителей. После установления ответов на отдельные критерия, был одинаковым способом, который применили Глюковы, вычислен каждый знак «взвешенный скор срыва».

Вычисленные данные отдельных знаков были сопоставлены с вычислением супруг Глюковых (см. таблицу 6 в тексте статьи). Несмотря на все содержательные и методические различия в обоих исследованиях, сходство в важности отдельных факторов неожиданно высокое. После распределения всех факторов в очередь (см. таблицу 12 в тексте статьи) было вычислено, что корреляционный коэффициент Спирмана равняется $\rho = 0,97$.

Из сопоставления результатов можно сделать несколько важных заключений:

1) Интимные факторы семейной микросреды этого типа, изучаемые в обоих исследованиях, имеют большое значение в генезисе уголовной деятельности и противообщественного поведения вообще.

2) Их отношение к уголовной деятельности относительно независимое от политического и общественного строя.

3) Их отношение к этиологии уголовной деятельности настолько существенное, что они относительно постоянные и при определенных изменениях в методах расследования и подборе изучаемого правонарушительного коллектива.

4) Из-за своей тесной и удостоверенной связи с уголовной деятельностью, упомянутые факторы подходящие для целей криминологической прогнозы.

5) Высшая степень сходимости установлена у факторов, менее зависимых от культурных и экономических феноменов (эмоциональное отношение матери к ребенку, эмоциональное отношение отца к ребенку, сплоченность семьи), чем у факторов относительно больше обусловленных современными социальными аспектами (дисциплина, требуемая отцом, присмотр матери за ребенком).

6) Для типичных правонарушительных индивидуумов является типичным нарушение в интерперсональных отношениях и эмоциональных связях внутри семьи. Это вытекает из общего знаменателя фактора, достигнутого наибольшей криминогенной важности (неинтегрированная семья, безразличное или враждебное эмоциональное отношение матери, безразличное или враждебное эмоциональное отношение отца).

7) Для совершенно хорошо социально ус-

новленных индивидуумов является характерным хорошая функция семьи как института элементарного социального контроля. Это подается из анализа факторов, вес которых самый низкий (строгий, но ласковый, отец, очень хороший или же ответственный присмотр матери за ребенком, большая сплоченность семьи).

8) Сравнение результатов обоих исследований подтверждает объективный характер закономерностей, которыми руководятся процессы социальной патологии и показывает, что и на этом общественном участке можно при повторительном расследовании прийти к совпадающим заключениям.

Summary

Miroslav Veverka: *S. and E. Gluecks' Criteria in Our Criminological Research*

The question of the experimental verification of the Gluecks' social prediction table on the Czechoslovak population was inserted as a partial problem in the framework of a long-term criminological research of adolescents, which is still going on. There were differences both in content and methods between the Gluecks' research and that carried out by our team. Whereas the Gluecks investigated children and pubescents at the age of 10—17 years (average 12.7 years), we examined 19—25 year old adolescents (average 20.2 years). Their selective sample contained the population of a single North American town, ours included the whole Czechoslovak Republic. There are substantial differences ensuing from a different State and social formation, as well as from other cultural and social traditions in which the members of both the selective samples grew up. The Gluecks carried out their investigations in the forties, we did so in 1966; this fact also indicates different generation influences on both the samples. There were also substantial differences in the methods of collecting information. The Gluecks used the interview as their basic method, whereas we applied a specially arranged questionnaire. There were also difficulties with the linguistic translation of the English criteria into the respondent's mother tongue (Czech, Slovak, Hungarian). Further problems arose in connection with the way of expressing as concisely as possible the characteristics of the separate factors in the questionnaire to make them correspond to the Glueck's conception.

Similarly as in the American research, also our case concerned a sample of 500 delinquents and a control sample of 500 non-delinquents. After ascertaining the answers to the separate criteria in a way similar to that used by the Gluecks, a "weighted failure score" was calculated for each trait.

The calculated weights of the separate traits were compared with the Gluecks' calculation (see table 6 in the text of the article). In spite of all the differences in content and methods in both the researches, the measure of conformity in the weight of the separate factors is unexpectedly high. After making a list of all the factors according to their order (see table 12 in the text of the article), Spearman's correlation coefficient was calculated to be $\rho = 0.97$.

In comparing the results we arrive at some important conclusions:

1. Intimate factors of the family micro-environment of the type examined in both the researches are of great significance for the genesis of criminal activity and anti-social behaviour in general.

2. Their relation to the criminal activity is relatively independent on the political system and the social order.

3. Their relation to the etiology of criminal activity is so substantial that they remain constant also when certain changes in the research methods and in the selection of the delinquent sample under study take place.

4. Owing to their close and verifiable connection with criminological activity, these factors are suitable for the purposes of criminological prediction.

5. A higher degree of conformity was measured with factors less depending on cultural and economic phenomena (affection of mother for child; affection of father for child; cohesiveness of family) than with factors relatively more conditioned by contemporaneous social aspects (discipline of child by father; supervision of child by mother).

6. A disturbance in interpersonal relations and emotional ties within the family is characteristic for typical delinquent individuals. This is given by the common denominator of the factors that have reached the highest criminogenous weight (unintegrated family; indifferent or hostile affection of mother; indifferent or hostile affection of father).

7. The good functioning of the family as an institution of elementary social control is characteristic for pronouncedly well socially adapted individuals. This is revealed by the analysis of factors having the lowest weight (a firm but kind father; suitable or fair supervision of child by mother; cohesive family).

8. A comparison of the results achieved in both the researches confirms the objective character of the laws controlling the processes of social pathology and shows that even in this social-scientific area it is possible, in a repeated research, to arrive at identical conclusions.